

הבכור ידוע, והמעשר מעשר בהמה, והפסח ידוע, קדשים, קלים פירשנוהו, ודמן טעון מתנה אחת מפני שאין כתוב בהן סביב אלא כתוב בבכורות (במד' יח, יז) ואת דמם תזרוק על המזבח ומעשר ופסח אנו למדין מבכיר כדאמרינן בגמרא (זבח' נז, ב) תניא רבי יוסי הגלילי אומר דמו לא נאמר אלא דמם חלבו לא נאמר אלא חלבם למד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבת, כנגד היסוד דילפינן זריקה וזריקה מעולה מה עולה טעונה יסוד אף אלו טעונין יסוד. ועולה גופה שנא' (ויקרא ד, כה) אל יסוד מזבח העולה, והאי דלא עבדי שתי מתנות שהן ארבע משום דהוו עולה ושלמים ואשם שלשה כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין (זבחים נז, א). ואמר בלבד שיתן כנגד היסוד למעט דרום ומזרח. שנה באכילתן אע"פ שמתן דמם שוה משינים הם באכילתן. הבכור נאכל לכהנים שנאמר (במד' יח, יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה, וכבר ידעת כי חזה ושוק כמו שלמים דתנן המורם מהם כיוצא בהם דהשלמים נאכלין לכהנים לשני ימים ולילה אחד וכך הבכיר נאכל לכהנים לשני ימים ולילה אחד ומעשר בהמה מקריבים ממנו האמורין והשאר אוכלים אותו בעליו ואין לכהנים בו חלק ולא חזה ושוק וזה שאומר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר בכל מאכל הן צלי הן מבושל. והגורס בכאן לכל אדם טועה הוא דהא קתני שנה באכילתן כי הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם. לשני ימים ולילה אחד שהכתוב הקישן לחזה ושוק כמו שאמרנו. הפסח אינו נאכל אלא בלילה שנא' (שמות יב, ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה. אינו נאכל אלא עד חצות מתני' רבי אלעזר בן עזריה היא דיליף ג"ש (זבחים נז, ב) שנא' ואכלו את הבשר בלילה הזה ולהלן כתיב (שמות יב, ב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות שנא' בחצות הלילה אף כאן עד חצות. אינו נאכל אלא למנויו שנאמר (שמות יב, ד) במכסת נפשות. אינו נאכל אלא צלי שנאמר (שמות יב, ח) צלי אש ומצות. ידע כי כל מה שאומר בזה הפרק ידמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות יב' מתנות שהן ד' זהו למצוה מן המובחר אבל אם נתן מתנה אחת בלבד לכל קרבן מהן נתכפר שנאמר (דברים יב, כז) ודם זבחך ישפך בשפיכה אחת נתכפר. ואומר: רבי ישמעאל אומר בי"ג מדות התורה נדרשת. ובמדרש השכם גורס מי"ג וכן כתב רבינו סעדיה. מק"ו כמו שנאמר (במדבר יב, יד) ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם ז' ימים ק"ו לשכינה י"ד יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון תסגר ז' ימים וגו' שאין אנו רשאים להחמיר יותר על הנדון. וכמו שנאמר (שמות כג, ה) כי תראה חמור שונאך ולא פני' האיהב שלא רצה הכתוב להאריך בלשון ואין אנו רשאים להקדים חמור האוהב משונא לפי שדיו לבא מן הדין להיות כנדון בכל התירה כלה; המדה השנית מג"ש כמו שנאמר (ויקרא יח, י) ערות בת בנך או בת בתך הנה אסר לך את בת הבן ואת בת הבת ולא אסר הבת. וכתוב אחד אומר (שם שם, יז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה למדנו הנה הנה לג"ש (יבמות ג, א) ומה להלן אשה ובתה ובת בנה ובת בתה אף כאן בתו ובת בנו ובת בתו, וכמו שנאמר בישראל (ויקרא כא, ה) ולא תשימו קרחה בין עיניכם ונאמר בכהנים

אין
כאן
הוא
הוא
הוא
הוא

מאן
הוא
הוא
הוא
הוא

לא יקרחו קרחה בראשם למדנו קרחה קרחה מג"ש מה להלן בכל הראש אף כאן בכל הראש (מכות כ).

המדה השלישית מבנין אב וכתוב אחד מבנין אב משני כתובים כמו שנאמר בחג המצות (שמות יב, טז) אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. שהתיר לנו הכתוב אוכל נפש בלבד בחג המצות ובשאר המועדים לא התיר לעשות אוכל נפש אלא אמרו רז"ל זה בנה אב לכל המועדים. וכמו שנאמר (במדבר ה, יג) ועד אין בה והיא לא נתפשה. ותניא (סוטה ב, א) ועד אין בה בשני עדים הכתוב מדבר או אינו אלא עד אחד ת"ל (דברים יט, ו) לא יקום עד אחד באיש ומה ת"ל ועד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד ^{פרט} הרי כאן שנים עד שיפרט לך הכתוב אחד. וכמו שאמרו רז"ל כל מקום שנאמר דמיו בו (ויקרא כ, ט) דמיהם בם אינו אלא סקילה הואיל ופי' הכתוב באחד מהם סקילה שנאמר איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני מות יומתו באבן ירגמו אותם דמיהם בם אף בכל מקום שנאמר דמיהם בם אינם אלא בסקילה זהו בנין אב מכתוב אחד. מבנין אב משני כתובים כמו שנאמר במומי אדם (ויקרא כא, כ) או גבן או דק או תבלול בעינו וגו' ולא אמר לנו הכתוב יבלת אך במומי בהמה כתוב (ויקרא כב, כב) עורת או שבור או חרץ או יבלת. וארז"ל (עי' בכורות מז, א) כל מקום שנמצא בתורה מום סתם נותנים עליו מומי אדם ומומי בהמה. זהו בנין אב משני כתובים.

המדה הרביעית מכלל ופרט כמו שנאמר (ויקרא א, ב) אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה כלל לחיה שחיה בכלל בהמה ואחר כך פרט מן הבקר ומן הצאן ונתמעטה החיה מן הקרבן ואין בכלל אלא מה שבפרט. וכמו שנאמר (דברים כב, יא) לא תלבש שעטנז כלל שאסר כל שעטנז שהוא משני מינין ואחר כך פרט צמר ופשתים יחדיו צמר ופשתים אסור אבל לא דבר אחר אף בכל מקום שנמצא בתורה כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט.

המדה החמישית ומפרט וכלל כמו שנאמר בהשבת אבדה וכן תעשה להמירו וכן תעשה לשמלתו פרט שמשמע שאלו אתה חייב להשיב בלבד אבל לא דבר אחר ואח"כ כלל וכן תעשה לכל אבדת אחיך כל אבדה שבעולם ונעשה הכלל מוסיף על הפרט הלך אחר הכלל. וכמו שנאמר לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו והמורו פרט שמשמע אלו אין לך לחמוד בלבד אבל דבר אחר כן ואחר כך וכל אשר לרעך חזר וכלל ונעשה הכלל מוסיף על הפרט אף בכל מקום שנמצא בתורה פרט וכלל הלך אחר הכלל.

המדה הששית כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט כמו שנאמר (שמות כב, ח) על כל דבר פשע שבעולם. ואחר כך פרט על שור על חמור על שה על שלמה כמשמעו שעל אלו אתה חייב להשבע בלבד אבל לא על דבר אחר ואח"כ כלל על כל אבדה כל אבדה שבעולם. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות שנאמר והתנחלתם אותם

"לפי ה"ב" (2)

סדר שחרית של חול ופירושה

לבניכם אחריכם לרשת אחוזה יצאו שטרות שאע"פ שהן מטלטלין אין גופן ממון.
(ב"ק סב, ב) וכמו שנאמר במעשר (דברים יד, טו, ספרי בהעלותך) ונתת הכסף בכל
אשר תאוו נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר
וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש פרי מפרי
וגדולי קרקע אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע. (ויש לשאול היכן מצינו שהבקר והצאן
הם גדולי קרקע יש לומר ממה שכתוב (ברא' א) תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה
ורמש וגו'. או יש לומר שהן גדלות ע"י גדולי קרקע שהם העשבים.)

המדה השביעית מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל. כמו שנאמר
(במדבר ג, מ) פקוד כל בכור זכר ואם אמר פקוד כל בכור ולא אמר זכר
הייתי אומר כל פטר רחם אפי' הנקבות לכך אמר זכר שמשמע זכר ולא נקבה. זהו
כלל שהוא צריך לפרט. ואם אמר זכר ולא אמר בכור הייתי אומר כל זכר בין בכורים
בין שאינם בכורים לכך אמר בכור זהו פרט שהוא צריך לכלל (עי' ספרא שם).

המדה השמינית וכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו
יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. כמו שנאמר במולך (ויקרא כ, א) איש
איש מבית ישראל ומן הגר הגר בישראל אשר יתן מזרעו למולך מות יומת. ומולך
בכלל שאר התיעובין היה למה פירש ענשו יותר מכלם לא ללמד על עצמו יצא שהוא
בסקילה אלא ללמד על הכלל כלו יצא ששאר כל התיעובין הם בסקילה.

המדה התשיעית וכל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טעון אחד שהוא כענינו יצא
להקל ולא להחמיר כמו שנאמר (דברים יט, ח) ואשר יבא את רעהו ביער
לחטוב עצים מכה בשוגג בכלל רוצח היה שנאמר (ומכה אדם יומת) בין בשוגג בין
במזיד, ויצא מכה בשוגג מן הכלל לטעון טעון אחר שהוא כענינו של מכה במזיד
שזה המית וזה המית. ויצא מן הכלל להקל על עצמו שניצול בערי מקלט זהו להקל
ולא להחמיר.

המדה העשירית וכל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טעון אחר שלא כענינו
יצא להקל ולהחמיר כמו שנאמר (שמות כא, ב) כי תקנה עבד עברי שש
שנים יעבוד וגו' והוציא אמה העבריה מן הכלל שנאמר (שמות כא, ז) וכי ימכור
איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדי' והלא אמה העבריה בכלל עבד עברי
היתה שנא' (דברים טו, יב) כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה וגו' ולמה יצאה
מן הכלל לטעון טעון אחר שלא כענינו שעבד אינו יוצא בסימנין, ואינו יוצא במיתת
האדון, והאמה יוצאה בסימנין ובמיתת האדון אפי' בתוך שש. ויצא להקל שהדבר
הוקל עליה שיוצאה בתוך שש. ולהחמיר שאדונה מקדשה בעל כרחיה (עי' ספרי ראה
ומכילתא משפטים).

המדה תאחת עשרה וכל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש אי אתה יכול
להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש כמו שנאמר (ויקרא
כב, יא) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו.

כמו שכתבנו
היינו דברי
מה היתה (7)

המדה השביעית
המדה השמינית
המדה התשיעית

המדה העשירית

המדה תאחת עשרה

המדה השביעית
המדה השמינית
המדה התשיעית

י"ג מדות של רבי ישמעאל

ובתו בכלל יליד ביתו היתה בין פנויה בין נשואה. ויצא לידון בדבר חדש שאחר שנשאת אינה אוכלת בתרומה שנא' (שם כב, יב) ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומות הקדשים לא תאכל והואיל והוציאה הכתוב מן הכלל (אי אתה יכול להחזירה לכללה) אפילו יהיה אלמנה וגרושה (אם לא יחזירנה הכתוב בכללה בפירוש) שנא' (שם כב, יג) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל.

ע"פ רמב"ם
מ"ב ע"ב

המדה השתים עשרה ודבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו, כמו שנא' בענין שבת (שמות טז, כז) שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי אינו ר"ל שישבו תחתיהם כל היום כלו אלא שלא יצא איש ממקומו אלפים אמה שהוא למד מענינו (מכילתא, עירובין נא). וכמו שנאמר בכהן גדול (ויקרא כא, מב) ומן המקדש לא יצא אינו ר"ל שלא יצא מן המקדש לעולם אלא שלא יצא להטמא למת, והוא למד מענינו שהפרשה עצמה מדברת בטומאת מת. ודבר הלמד מסופו כמו שנאמר גבי עריות (ויקרא יח, ו) איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה. אשר לנו כל שאר שבעולם. אך בסוף הענין פירש לנו את האסורות שנא' ערות פלוני ופלוני לא תגלה ומהם נוכל ללמוד המותרות. וכמו שנאמר בהפרת נדרים, שהאב מפר נדרי בתו, והבעל נדרי אשתו, שמשמע בין דברים שיש בהם ענוי נפש בין שאין בהם ענוי נפש, אך בסוף הענין פי' (במד' ל, יד) כל נדר וכל שבועת איסור (לענות נפש) למד שהאב והבעל אינם יכולים להפר אלא נדרים שיש בהן ענוי נפש בלבד.

"Context"
"Sensitivity"

המדה השלש עשרה ושני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם כמו שאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ שמשמע שהשמים נבראו תחלה וכתוב אחד אומר (ברא' ב, ד) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים שמשמע שהארץ נבראת תחלה ובא הכתוב השלישי והכריע ביניהם לומר שאין בהם הכחשה שנא' (ע' ישעיה מח, יג) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני עליהם (יעמדו יחד). וכמו שנא' (שמות כ, כב) אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, שמשמע שלא דבר עמם בהר וכתוב במשנה תורה (ע' דבר' ה, ד) פנים אל פנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ובא הכתוב השלישי והכריע ביניהם לומר שאין בהם הכחשה שנא' (דברים ד, לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה. וכמו שנא' (ויקרא ג, יז) כל חלב וכל דם לא תאכלו, שמשמע בין חלב היה בין חלב בהמה וכתוב אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל כן תאכלנו ובא הכתוב השלישי והכריע ביניהם שנא' (שם ז, כג) כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. ומנין י"ג מדות אלו הוא לדעת רש"י, אבל רבינו סעדיה מונה מכלל פרט ומפרט וכלל מדה אחת ודבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו (שתי מדות, והרא"ש הסכים לסברא הראשונה).

י"ג
י"ד
י"ה
י"ו
י"ז
י"ח
י"ט
כ'
כ"א
כ"ב
כ"ג

ויש מקומות שנוהגים לומר רבון כל העולמים כי לא על צדקותינו וכו' אתה הוא עד שלא נברא העולם ואין מנהגנו לאמרם וגם אומרים (דה"א טז, ח)

ה"א
ה"ב
ה"ג
ה"ד
ה"ה
ה"ו
ה"ז
ה"ח
ה"ט
ה"י
ה"יא
ה"יב
ה"יג
ה"יד
ה"טו
ה"טז
ה"יז
ה"יח
ה"יט
ה"כ
ה"כא
ה"כב
ה"כג